

SİBERUZAMDA ALARM *

PAUL VIRILIO
Çev. Erdal PEKER

Doğrudanlık ve birdenbirelik fenomeni, askeri strateji uzmanlarının olduğu kadar siyasal strateji uzmanlarının da bugün için ortaya çıkan en büyük sorunlarından biridir. Reel zaman bundan böyle reel uzam ve jeosfere üstün geliyor. Reel zamanın ve doğrudanlığın uzamdaki üstünlüğü bir oldubitti ve başlangıçla ilgilidir. Bunun için cep telefonlarıyla ilgili bir reklam örnek verilebilir: " Dünya hiç bu kadar küçük olmadı." Bu, dünya konusunda ve dünyanın vizyonunda çok vahim bir olaydır.

Üç duvar vardır: Ses, ısı, ve ışık duvarları. İlk ikisi aşıldı. Ses duvarı süpersonik ve hipersonik uçaklarla geçildi. Isı duvarı bir insanı uzaya fırlatan ve aya indiren füzelerle aşıldı. Üçüncüsü olan ışık duvarı geçilemedi ama zorlanıyor. Tarihin şimdi meydan okuduğu zaman duvarıdır. Işık duvarına ve ışık hızına erişme olgusu, dünyanın varlığına tanıklığın ve tarihin yönünü değiştiren tarihsel bir olaydır. Eğer bunun altı çizilmezse, vatandaşlar yanıltılır ve yanlış bilgilendirilirler. Burada jeopolitiğin, jeostratejinin ve muhakkak bir yere, bir siteye bağlı olan demokrasinin söz konusu olduğu önemli bir olgu vardır.

* Paul Virilio, "Alerte dans le cyberspace!", *Le Monde Diplomatique*, Ağustos, 1995.

Bu mantıkla hızla XXI. yüzyıl için hazırlanan olay, *Quattrocento*'nun İtalyan sanatçıları tarafından ortaya konan reel uzam perspektifinin yerini alacak olan bir reel zaman perspektifinin bulunuşudur. Ortaçağa özgü dünyanın ekonomisinin, kentinin, politikasının ve savaşının ne dereceye kadar perspektifin bulunuşuyla altüst olduğu bilinmiyor.

Siberuzam perspektifin yeni bir biçimidir. Söz konusu olan sadece bizim bildiğimiz görsel ve işitsel bir perspektif değildir. Bu hiçbir referansı olmayan yeni bir perspektif, yani dokunsal bir perspektiftir. Uzaktan görmek, uzaktan işitmek görsel veya sesli perspektifin temelidir. Ancak uzaktan dokunmak, uzaktan hissetmek, ondan kaçan bir alana doğru perspektifin yer değiştirmesidir. Yani ilişki ve tele-ilişkiye doğru.

Temel Bir Yön Değiştirme

Enformasyon otoyollarının gelişmesiyle yeni bir fenomenle karşı karşıya bulunuyoruz: Yön değiştirme. Kötü etkilerini bildiğimiz finans pazarında kuralların kaldırılmasını ve toplumsal kuralsızlığı tamamlayan ve bitiren temel bir yön değiştirmedir. Duyarlı bir gerçekliğin ikiye bölünmesi reel ve sanal arasında hazırlanıyor. Bu bir tür stereo-gerçekliğin yükselişidir. Varlığın işaret noktasının kaybıdır. Varlık burada ve şimdi, doğal ortamı içindedir. Oysa bu siberuzam ve anlık ve dünya çapında enformasyon tarafından altüst edildi.

Hazırlanan şey, reel algının bulanıklaştırılması, bir sarsıntıdır. Ve bu etkiyle ilgilenmek gerekir. Neden? Çünkü bir teknik kendine özgü olumsuzlukla mücadele etmeden asla gelişemez. Oysa enformasyon otoyollarının kendine özgü olumsuzluğu, kesinlikle başkası ve dünya hakkında bu başkasılığın yön değiştirmesidir. Bu yön değiştirmenin,

bu konum değiştirmenin topluma ve demokrasiye ulaşacak derin bir karışıklığa neden olacağı apaçıktır.

Hız sınırının tiranlığı temsili demokrasiyi engelleyecektir. Denemeciler bize "siber-demokrasi"den, sanal demokrasiden bahsettiklerinde, başkaları "kamuoyu demokrasi"si partiler demokrasisinin yerini alacak dediklerinde, Mart 1994'te İtalya'da Silvio Berlusconi'nin medyatik hükümet darbesinin önbelirtisi olduğu bu siyasal yön değiştirmeden başka birşey akla gelmez. Audimat'ın ve kamuoyu yoklamalarının saltanatının yükselişi bu tip teknolojiler tarafından ister istemez teşvik edilecektir.

Hatta "globalleşme" veya dünya çapında olma sözleri aldatmacadır. Dünya çapında olma diye birşey yoktur. Bir sanallaştırma vardır. Birdenbirelik tarafından gerçekten dünya çapında yapılan zamandır. Herşey bu reel zaman perspektifinde temsil ediliyor. Bundan böyle tek olan bir zamanda.

İlk kez olarak tarih tek bir zamanda, dünya çapındaki zamanda temsil edilecek. şimdiye kadar tarih yerel zamanlarda, yerel uzamlarda, bölgelerde, uluslarda cereyan etti. Oysa belli bir biçimde dünya çapında kılma ve sanallaştırma yeni tip bir tiranlığın önbelirtisi olan dünya çapında bir zamanı gerçekteştiriyor. Eğer tarih bu denli zenginse yerel olduğu, sadece gökbilim olarak varolan evrensel zaman, egemen olan yerel zaman olduğu içindir. Oysa gelecekte tarihimiz, anlık olan evrensel zamanda temsil edilecektir.

Bir taraftan reel zaman uzaklıkları ortadan kaldırarak ve son derece kısa bir sürede yayılarak reel uzama üstün geliyor. Diğer taraftan multimedya ve siberuzamın dünya ölçeğinde zamanı kentlerin, semtlerin dolaysız etkinliklerinin yerel zamanlarında egemen oluyor. O kadar ki, global ve yerel (local) sözcüklerinden oluşan "glocal" sözcüğünün globalin yerini aldığından söz ediliyor. Yerelin ister istemez global, globalin de ister istemez yerel olduğu

görülüyor. Dünya hakkındaki böyle bir çözümleme, yurttaştan yurttaşla ilişkilerde etkisiz olmayacaktır.

Asla kayıpsız bir kazanım olmaz. Bilgi işlem veya telematikteki kazanımlar mutlaka kayıpla kendini gösterecektir. Eğer kaybı tatmazsak kazanım bize değersiz gelecektir. Bu durum taşımacılık teknolojisinin gelişimi sırasında görüldü. Eğer hızlı trenle konuyu açıklarsak, XIX. yüzyıldan itibaren demiryolu mühendisleri blok-sistemi buldular. Yani tren facialarını tamamıyla önleyerek trenin hızını artıran bir gidişgelış mühendisliği icat ettiler. Oysa günümüzde bir bilgi işlem trafik mühendisliği bulunmaz.

Diğer önemli öge asla çarpıtılmış enformasyonsuz enformasyonun olmayacağıdır. Ve bundan böyle yeni tipte bir çarpıtılmış enformasyon, istemli bir sansür olmadan mümkün görülüyor. Bir tür anlam boğulması, aklın denetiminin kaybı söz konusudur. Burada bilgi işlem ve multimedya tarafından neden olunan insanlık için diğer bir önemli tehlike vardır.

Zaten 50'li yıllardan itibaren Albert Einstein "ikinci bomba"dan söz ettiğinde, atom bombasından sonra bilgi işlem bombasını haber veriyordu. Nasıl ki enerji radyoaktiviteye aitse, reel zamanda enformasyon da etkileşimliliğin bulunduğu bir bombaya aittir. Parçalanma sadece madde taneciklerine değil, toplumumuzu oluşturan insanlara da erişiyor. Sonuçları yapısal işsizlik, tele-iş ve yer değiştirmeye görülüyor.

Nasıl ki atom bombasının ortaya çıkışı, nükleer bir felaketten kaçınmak için çabucak askeri bir caydırmayı ortaya koymayı gerektirdiyse, XXI. yüzyılda bilgi işlem bombası, yaygınlaşmış enformasyonun patlamasından doğan hasarı gidermek için ortak ve yeni bir caydırıcılığa gerek duyacak gibi görünüyor. Bu endüstriyel çağın kendine özgü seri kazalarından (tren, uçak, gemi veya nükleer santral bulunduğu, aynı anda tren, uçak, gemi

kazaları veya Çernobil felaketi de ortaya çıktı) sonra gelen geleceğin büyük kazası olacak.

Telekomünikasyonun globalleşmesinden sonra dünya çapında zamanın asla görmediği ve bu zaman kadar şaşırtıcı, hiç görülmemiş büyük bir kazayı beklemek gerekir. Bu biraz Epikür'ün haber verdiği "kazaların kazası" gibi büyük bir kaza olacak. Borsanın çöküşü hafif bir belirtidir. Büyük kaza şimdilik bilinmiyor. Ancak ekonomide "mali şişkinlik"ten söz edildiğinde betimleyici bir eğretileme kullanılır. Çünkü Çernobil'deki gibi endişe verici diğer bulutları anımsatan bir tür bulut akla gelir.

Enformasyon otoyollarındaki kaza tehlikesi konusunu kendi kendimize sordüğümüzda, nedenin enformasyon değil, bilgi işlem verilerinin mutlak hızı, yani etkileşimlilik olduğu ortaya çıkar. Ancak sorunlar yaratan bilgi işlem değil, telematiktir. Zaten Amerika'da İnternet'in yaratıcısı Pentagon, bu açıdan askeri sorunlarda gerçek bir devrimden söz eder. Ve hatta Saraybosna'da eskil bir korkunçluk olarak yaşanan kuşatma savaşını geçmişte hareket savaşının ortadan kaldırdığı gibi, hareket savaşını da "bilgi savaşı" ortadan kaldırabilir.

General Eisenhower 1961 yılında Beyaz Sarayı terkederken askeri sanayi kompleksinin "demokrasi için bir tehdit" olduğunu belirtiyordu. 1995 yılında gerçek bir bilgi işlem sanayi kompleksi ortaya çıktığında ve üstelik bazı Amerikan liderlerinin, özellikle de Ross Perrot ve Newton Gingrich'in mistik bütünleşmeyi anımsatan söyleyiş biçimleriyle "sanal demokrasi"den söz etmeleri nasıl uyarıcı olmaz? Gerçek bir sosyo-politik sibernetiğin tehdidi nasıl görülmez?

Elektronin Narko-Kapitalizmi

Sanallaştırma teknolojileri benzersiz bir telkin gücüne sahipler. Uyuşturucunun narko-kapitalizminin yanında, dünya ekonomisinin istikrarsızlaştırıcı ögesi elektronin bir narko-kapitalizmini hazırlıyor. Hatta gelişmiş ülkelerin, özellikle Latin Amerika'da kimyasal uyuşturucularla zorlukla hayatta kalan az gelişmiş ülkeleri yola getirmek için, sanallaştırma teknolojileri geliştirmekte olup olmadıklarını kendi kendimize sorabiliriz. "Oyun"a (video oyunları, sanal kask, v.b.) ayrılmış en son teknolojilerdeki çalışmaların ne aşamada olduğu görüldüğünde, tarih tarafından değeri sınanmış olan teknik tarafından toplumun ansızın bağımlı kıldığı bu gücü gizlemek mi gerekecek?

"Siberkült"ün biraraya getirdiği birşeyler hazırlanıyor. Oysa ilkin enformasyon otoyollarının kuruluşunda çokuluslu tehlikeleri hazırlayan dünya toplumunun karikatürüne karşı mücadele edersek, yeni teknolojiler demokrasinin yetkinleştirilmesine katkıda bulunabileceklerdir.